

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ КИРЖИКЧИЛЕРИНИҢ ДУРЖУЛГАЗЫ

Картофель дүжүдүн ажаап алырынга белеткел

Ленинград областын Гатчино районунун А. С. Пушкин атыг колхозунга 1954 чыда картофелдин тарыламы 63 га турган. 1 гага 200 центнер дүжүтү ортума-биле ажаап алган. Бистер оонда элөөн хөйүп ап болур турган бис. Ынчалзажок 1954 чылдын күзүндө чаашкын катан чер аңдарар ажыга мөөндөк болган болсап ажаап алышыкын соонда артып калганнары чым ап шыдавап бис. П. Г. Кюхенниин бригадалы 37 га шөлүнү да бүртүндөн 220 центнер картофелди өстүргөн, мычарга Мурманск деп эрте тарымы сортту омурткан 6 га участкактуң гектар бүртүндөн 226 центнер картофелди алган.

Эрте таран картофелди августун баштайгы он хонунда ажаап алган болган 1 тонну 2 тонну ортума чигенделгил кылдыр күрүсөгө дуздаган. Ол чорукта күрүсө төлөвиринин талазы-биле туссаа бетинде долу санажыр болган эрте бышкан картофелдин кезини берген. Оон аңгыда 1955 чыда картофел тарылгазын 20 га чедер кылдыр эрте тарымы картофелдин үренини уруп алган бис.

Эрте үер картофелди культура колхозка дыма ажытып, база ол картофелди салыгаанындан кирген орулга чыгы үедө, мылгыч ажаап-агып акша херектел турар үеде кирер.

1954 чылда колхозтун ишти акша орулгазын 902 муң рубль болган, оон иштинден картофелдин 564 муң акжыттык азы гектардан 8964 рубль алган. Эки дүжүтү өстүрүп алган, бистер болза болуустун бүгү хүлөөлөтөрүнө ишти күтүшкүн, үренин холузуун уруп ап, бир күш-хүнүгө 4 килограмм картофелди берген болган мал чеминге 4000 муң центнери үзүп алган бис. 1954 чылда ажылдын түңгөлинин талазы-биле колхоз 1955 чылдын Бүгү-эвилелдин кезде ажаап-агып делегеринин киржикчил кылдыр бадыматынган.

Бедик агротехниканын ачызы-биле органиктит болган минералдыг уобрениелери ажыгааны-биле элөөн каш чыдарынын дүрүзүндө эки дүжүтү чедип ап турар бис. 1955 чылда картофел тарымыр шөлү 70 га чедерин, оон иштинде эрте бышар сорттарын 20 га чедер тарып омурткан.

Картофельди үш эдечегил өстүрүп турар бис: 8 шөлүдү тарыла 7 долу шөлүдү ногаа-биле болган 8 долу шөлүдү ногаа—мал чемин холуштур тарып турар бис; ону ногааларын болган хөй чылда үер ситениненин (гамифеова калевр) соонда тарып турар бис, олар болза бисте 1 гага 20 центнер ситенин берип турар, мычарга үренин 1 гага 20 центнер чедип турар. Ногаа тарымыр шөлүдү эки чеминчил, бок үшүштерден арып ап турар бис.

Картофель омуртуруп дөн бүгү шөлүдү күзүн аңдарып, 1955 чылдын чазымында аңдарган, гектар бүртүндө 30 тонна торфту болган 20 тонна өдөкти хөйп та-

рааш. 1 гага 2 центнер суперфосфатты, 2 центнер калий дүзүн болган 1 центнер азоттуг чеминчилгени таарыштыр болган, минералдыг чеминчилгени чажар тускай машина-биле тардып чаштыргаш культуризациялаан бис.

1951 чылдан бээр картофелди колхозунда-ла дөрбөчтиней уалай омуртуруп арганы херектел турар бис. Ол депшидгелит арганын бедик ажык дузалынын колхозчулар көрүп бүзүрөөнөр. Ам бө үеде омуртурап омуртуруп чорукту чүгө чери өчкөк, шын дөрбөчтин болдунас болган ийи угаржа ажылдап болдунас черагерге чорудуп турар бис. Эрте тарымыр картофелди чырык бажынга 1 айның дүрүзүндө үндүрүп алган үренин-биле майнын бир дугаар чартымында тарып омуртуруп турар бис.

Бок үшүштер-биле демисежирде хөй катан илирүтөөштин чорудар деп болаш, картофелди 18 сантиметрден ханы эвес омуртуруп турар бис.

Чери дески эвес участкарга атыгын карьер болган трактор культуриору-биле демсегей шымпы алган картофелди омуртуруп алаар, уя бүртүндө 0,5—0,8 килограмм органиктит-минералдыг холумакты төп турар. Ол холумакты мычар белеткел турар: бир тонна ирик өдөккө 10 килограмм сульфат амоний, 15 килограмм хлораттү калий болган 20 килограмм суперфосфатты холуруп. Ындыг участкарга бистер Триумф деп эрте бышар сорттун га бүртүндөн 300 центнер база эрте бышар Пржекуальский сорттун га бүртүндөн 250 центнер дүжүтү азыр болуп турар бис. Ындыг дүжүтү азыр дөш, мөөн алаанда агротехникит хемчегин чорудуп турар. Картофель омуртуруп чери бүгү чайның дүрүзүндө хөй болган бок үшүштерден арып ап турар бис. Мычарга ЮН-2,8 деп культуриорулу УТЗ-7 трактор-биле ийи таладан довураан оваларын 3 катат чорудуп турар бис. Бистин колхозка ажылдары-биле МТС мындыг 2 агрегатты берген, ол болза, картофелдин тарылазын өй-шаанда ажаар арганы берип турар.

Кажан үшүштерин узууну 10—15 сантиметр чедө бөөрге гектар бүртүндө 2 центнер суперфосфатты, 2 центнер азот болган 1 центнер калийг чеминчилгел төп довураан оваларын кылдып турар. Чечектеилер күрүндө суперфосфат болган калий дүзү-биле ийги чеминчилгени кылдып турар. (1 га бүртүндө 2 центнер чеминчилгел). Азоттуг чеминчилгени чүгө үшүштерин байдалыга таарыштыр төп турар.

Ындыг агротехниканы элөөн каш чыдарынын дүрүзүндө чеминчилгени ажыгап турар. Эрткен чымын дымалдан дашкаар чеминчилгени микроэлементилер-биле (микрохимиялгелер-биле чоруккан бис). Бө хемчег 1 гага дүжүтү 42 центнер белеткел. 1955 чылда картофел тарылгазын 20 га шөлүн микроэлементилер-биле чемгерер бис.

Картофель өстүрүп дөн бүгү шөлүдү күзүн аңдарып, 1955 чылдын чазымында аңдарган, гектар бүртүндө 30 тонна торфту болган 20 тонна өдөкти хөйп та-

рааш. 1 гага 2 центнер суперфосфатты, 2 центнер калий дүзүн болган 1 центнер азоттуг чеминчилгени таарыштыр болган, минералдыг чеминчилгени чажар тускай машина-биле тардып чаштыргаш культуризациялаан бис.

Күш-ажылдын чарыгалын кымыра-рынга улуг кичөөгөй салып турар бис; картофел тарымы талазы-биле хөй күш үндүрүп кол ажылдарын бисте Северс МТС күтүседип турар.

1954 чылда картофелдин 1 га тарылгазынга 107 күш-хүннери чарыгдан турган бис, мычарга 1955 чылда механизацияны улам ажыглап турган күш-ажылдын чарыгалын 95 күш-хүн чедир кымырап бис.

Чечектеилерин үзүндө үренин участкарында эске сорттарын холумаандан болган азыр үшүштерден 2—3 катан арыглашкынын чорудар бис. Оон аңгыда чаашкын болганын соонда тарылганы көрүп турар болган аарый берген дөштерин (мылгыч карарар аарыгдан халашкынарын) чок кылдып турар бис.

Картофельди ажаап алыры—өң-не күш үндүрүр ажыл, мындыг төлөдө, анаа эрте белеткени турар бис. МТС бистин колхозка картофел казар ТЭК-2 деп 2 тракторларын берип каан, оон аңгыда бисте картофел довураан айт-биле овалар 8 машина бар; оларын септен алган, ажаап алышыкыга ажыглап турар бис. Ол машиналарын болган чечектерин ажаап алышыкыга элөөн каш чылдын дүрүзүндө ажылдап келген дүжүтүгү колхозчуларга быжыктаган.

Касаян картофелди хааржаатарга уруп турар бис. Ам 400 хааржаатарын белеткел каан, картофел шыжжар чери корум-чурмучтукш, септеш ону чутайлап каан. Ам дөшөндө колхоз 150 тонна кирер картофел шыжжар чангыс чериңа, анаа чүгө үренин кымыр картофел шыжжар турар, мычарга-ла 250 тонна кирер шыжжар бажынын кылдып доозар.

Картофель өстүрүп колхозчуларын чарыгдан күш-ажыны эки түңгөй берип турар. Чижээлээрге, эң-не хөй дүжүт алган Кюхенниин бригадалыга немедө төлөвирге картофелди берген. Күш-хүнү бүртүндө колхозчулар 4 килограмм картофелди, 2,5 килограмм ногааны, 300 грамм тараны болган 2 рубль 10 копейк алганар. Күш-ажылы кылдыр 2 кижигил Степановтарын эг-бүлө 1954 чылда 1160 күш-хүннери ажылдаан болган 2436 рубльди, 4640 килограмм картофелди, 3248 килограмм ногааны болган 348 килограмм тараны, мычарга күш-ажылы кылдып шыдаар база-ла ийи кижигил Горенювтуң өг-бүлө 820 күш-хүнүгө 1722 рубльди, 3250 килограмм картофелди, 2296 килограмм ногааны болган 246 килограмм тараны алган.

Эрткен чыл-биле денсөөргө колхозчуларын акша болган натуралдыг төлөвирин 1955 чылда элөөн бедилер бис.

И. М. КОВОРОВ,
колхоз даргазы.
А. А. ДАНИЛОВ,
МТС-тин агроному.

Көдээ клубтун ажылы экижи турар

Каз-Хем районун «Сталинчы орук» колхозта көдээ клубтун ажылы экижин турар. Клубтун чеди кижик составтыг чөвүлөи ажылын планын чорудуп, өлчө активтерин киржилгени организациялаан. Клубтун чанында уран-чүгүлдү ийи-бүгү бөлүмдөрүн тургускан. Бөлүмдөрүн киржилчилер колхозчу аныктар болуп турар болган оон удуртучуларынга көдээ интеллигенттерин иштинден меркезделгил кижилерин ийилип алган, олар хүлөөлөгөн акт-секциялгил күтүседип турар.

Көдээ клуб болза, колхозчуларын ортузунга культура-массалыг ажылдын хемчеглерин чорудуп, партияны болган чазактын доктааларын тапшытырып, ону амдыралга боттадырарын хөй чөвүлөгө массаның күтүп мобилизациялаан чөвүлөгө улазынган. Оон түңгөлине чартык чылда клубка 11 лекция, 6 илеткек кылдынган. Мал фермаларын болган бригадаларын төштеринге 32 агитлекторларын, хана солунарын, көртүгү болган хүндөкел самбыраларын түндүргөн. План бөугаар кадарын малчынарнын дуржулаан солугтарын сорулга-биле оларнын хуралын ийи улаа өрттүргөн.

Клубтун активтеринден эштер М. Шогжал, А. Прокудин олар илдепкелгил кир-

жип, колхозчуларын ортузунга агитация массалыг ажылды үргүтүп чорудуп, көдээ клубтун ажылын экижидеринге боттарын сүмөдөрүн берип турар. Клубтун ажылы экижи турарын бир чылдагы болза, клуб чөвүлөи активчилер-биле быжык харызааны тургузуп турарында болур деп чүвени демдөгөзү чүгүлө.

Клубтун бөдүндө культура массалыг ажылды эки тургузуп, бот-тыныгыр уран-чүгү коллектив 7 улаа концерт үндүргөн, фермаларга, бригадаларга ийи катан үнүшкүн кылган. Оларнын ийилдик таланттыгылары район төбүгө бөлүп өрткөн бот-тыныгыр уран-чүгүлдү көрүлөдө кирешкен, бедик түңгөйди чедип алган. Оон киржилчилеринден аңгыда көдээ клубка дөрт хүндөкел бижикти тымыскаан.

Базө клубка кино үргүчү үнүп турар. Киномеханиктер эштер В. Смедых, А. Перогова хүлөөлөгөн эки күтүседип фермаларга, бригадаларга барып турар.

Көдээ клуб-биле кады библиотека ажылдап турар. Эрткен чымын библиотеканы номчучуларын 40 кижиги турган болза, ам 150 азыр номчучуларын болган. Ында ийи-бүгү 1500 номкар бар. Хөвү бригадаларында, мал фермаларында

6 кезек черде библиотекачыларын организациялаан.

Өң-биле кады көдээ клубтун ажылында четпестер барып, ону утууларынын хемчеглери оожум чоруп турарын минир херек. Клубтун кышпа удуз белеткел багай, оон кышпа чогуундан чазе чазарга дамдылаар, мычарга клубтун капитал септелгенин дугайында колхоз баштаар чери, партия эге организацияны дузлашпайн турар. Ол хамаан чок колхоз даргазы эш Прокудин, Федорова көдээ Советтин даргазы эш Чупарев олар боттарынга хамаарышпас херек кылдыр көрүп турар.

Районун культура кылдынын өргө-лекчи эш Москаленко бистин клубка гармошка, монданы, 6 диван бээр бөөн алаашкын кылганындан бээр үш чыл өрткөн. Бө аразында эш Маскаленко ол клубтун ажылын таныжып, чүгө чангыс катан белген.

Сорулга болза, клубтун ажылында четпестерин уутулап, кышпа удуз белеткелди күштөдүрүп, оон капитал септелгенин чөвү бүртүндө кичөөгөй салыр.

Б. БАЗЫР-ТАРАА,
клуб өргөлекчиси.

Серемчилелдиг колхозчулар

Совет Эвилелдин Коммунист партия бистин улаузуу каа-даа турган серемчилелдиг болурун кезедө өрөдөп белген болган өрөдөп-даа турар. Эрткен районун «Сталинчы орук» колхозтун колхозчу кадарчылары партияны ол айт-тымышкынарын эки ишгөдөп алганар.

Олар колхозтун оларга хүлөөндөргөн малын чүгө серемчилелди дадалаган турар эвесе, харын колхоз ховуларынга көстүп белген бүтү кижилерге хамаарыштыр серемчилелдиг болган кичөөгөй-диг болур жуураг деп чүвени сактып билип турарлар.

Устүндө айтылган колхозтун кадарчылары 1955 чылдын август 12-де хөвү колхозтуң малын олардын чөвөөш, дөрт айттарын ийи кижини өскерип кааш, олардан сести бергенер.

Ол билимине кижилерин өңчө чаалаш, ол аразында ол-ла колхозтун олардын чогуунда турар кадарчыларынче мөдө бергенер, оон ол кадарчылар чедип келирге демки сезинчиг кижилерин тудуп алган, шылаа органнынга дамчыдын бергенер.

Туттурган кижилер болза, журнузда каш улаа иштирип чораш Чоюу биле база-ла журнузда иштирип чораш болган эрте-чаргынын органнында чаштынып чораш Седен болган.

Чоюу биле Седен чажыт байлаа чоруп турганын үзүндө Кызыл болган Тес-Хем районнарын колхозтарында хамаарышкан 4 айттарын болган бир инекти өрөөназы илдегендер шлөөн.

Ол аймылды херектенерин тудар талазы-биле серемчилелдиг болган инициативалыг болган дөш үстүндө айтылган колхозчуларын Тыва автономнуг областың МВД-нин өргөдөл чери өрткөн-тигел белеткел-биле шаңнаан.

В. САМАХИН.

Хойну агарлап турар

Танды районун Сталин атыг көдээ ажылы-агып артели хойну күсүк агарлаашкынын элөөн, эш Янчарга удуртурган бригадалык кижилерин агарлаашкынын баштайгы хүнүндө 200 хойну кылганын. Хөй бүртүндө ортума-биле 700 грамм агарын ап турар.

Хойларын уксазын экижи турар

Өвүр районун «Торгалы» колхозу уксазын экижидерин-биле өрткөн чымын үңгө-нарнын дүжүт алтай уксазын дошкар-лар-биле 210 хойну тарып боозаткан болган 300 хойну тудуп өлөшүрткөн турган.

Бө чымын ол-ла 210 хойдан 218 хураган, анаа өдөшүрткөн 300 хойлардан 308 алтай уксазын чинге-нарнын дүжүт хураганар менди алдынган. Хойчулар Осурбай, Биче-өөл олар уксазын экижидерин-биле тускайлап үкөн кара баштыг ак хойларын ажаап, кадарып турар. Оларнын каймык-даа 100 баш хойдан 105 хураганны алган. Ам бө үеде хураганарын депшиз чаксаар чайгызындан дыка артык немешкөн.

М. ЛАЙЗАА.

Культармейжилер

Танды районда Дүргенниң чеди чыл шкөөлүнүн өрөдөгилерин М. Сырат, К. Намзырай олар Сталин атыг колхозка бижикти биче билер болган биле колхозчуларын бижикке өрөдиринин талазы-биле хүлөөлөгө алаш, ону эки күтүседип.

Бижик болуунда 26 колхозчуларын өрөдип, оларнын өрөдигени июнь 20-ден элөөн. Олар өрөдиге программанын өрөдип өрткөн болган оон түңгөйгө Бочетов чеди чыл шкөөлүнүн башкысы К. Бок омуртурашкан.

Анык культурмейжилерин чайның дүрүзүндө чоруткан ажылдын түңгөйүндө М. Сырат 15 кижини, К. Намзырай 11 кижини бижикти эки билер кылдыр өрөдтөн. Олар ам хөстүгү номчуп, бижик турар апарган. Белдүгө өрөдип турган колхозчулардан бирги бөлүгө эштер Оюмаа, Дүтпей, Анакпан, Базк-кыс, ийити бөлүгө эштер Чемиркипей, Самзаа, Чорбаа, Аракчаа, Севильбаа олар эки демкетерге дузагаан.

О. ОПЕЕН.

Солуннарны эзлеринге чогуур үзүндө чедирер

Танды районун «Кызыл партизан» көдээ ажылы-агып артелинин Чагытай кезде фермазында малчынар барык шунтузу солуннарын чыгыдып алганар.

Оларнын солуннарын өй-шаанда чедирип турар талазы-биле колхозта партия организацияны, почтачы эш Лузина сакыг салбайн турар. Хойжу эш Биче-өөл «Шын», «Коммунист» солуннарын 15 хүн иштинде бир катан ап турар, ол мыкшан малчынар Доржу, Алайбан оларнын чыгыткан солуннары шуут келбестөөн. Хойжу эш Нокай почтачынын келгилерин маанай чазаш чыгылынын белдел санында колхоз төвүндөн боду барып ап турар.

Колхозта партия организацияны малчынарнын чыгылгаларын өй-шаанда чедирерин организациялаар өйү келген.

Б. ОЮН.

ЭМЧИНИН СҮМЕЗИ

Бичин уругларнын оорга чүнүнүн аары (полиомиелит)

Бичин уругларнын уланут, сааратина, коллош, дифтерия, краснуха деп хаала-вырым зарыгаларын ада-пелер колдуунда эки билеп турарлар. Оң-биле кады эске бир хаалавырым аарынын дугайын олар эки билген турар жуураг. Ол болза, бичин уругларнын билимдестер тырта бээр аарын болур, ол аарыгдан иургулайына 4—7 хар чедир назылыг уруглар аарымыр.

Совет Эвилелдине чурттагыч чөйүң кадикчылыгыга күрүениң талазындан улуг сакыш салышкынын ачымында чамдык республикаларда болган областтарда уругларнын билимдестөр аарындан каабаа-биле аарымыр чорук уутулатынган.

Бичин уругларнын ол аарыгдан аараан-да илереп келер бүтү демдектерин ада-пелер билери, ол аарыгдан уруг аарымыр биле-ле, анаа эмчи дузалашкынын өй-шаанда көргүзгөри, аарыг уругтун өрте эмнен өзгөзөрине дузлаар болган ук аарыгнын аарган бергедерин болдурубайн барып болур. Өй-шаанда хемчег азыр чорук аарыгнын таратылын эвесе уругларын камгаларынга жуур-дузаган.

Уругларнын билимдестер тырта аарымын демдектери канчаар өзгөзөрлөп, канчаар илерээл?

Аарыгнын өңгөндө уругтун темпратурамы 39—40 градуска чедир ийир, ол 3—4 хонуа иштинде үргүчүдөөр, оон соонда градусу чөртүгү кудулаар. Аарыг уругтун байдык салгааран болур: оон бажы ажаар аарымыр, чамдыкта азырын, чөдүртүр, боостазы аарымыр, алымын кыры ирпектерди, күстүрар, хөй иургу-лууда куду олуртур.

Аарыгнын баштайгы хүннөндө уруг шагаларын удумураар, чамдыкта илердери ийишкан, дембөрөөр болган незин бесин танынас апаар. Ылт-даашка, чырыкка болган өң-кежинеге дөшгө чөдүр, бужурганар апаар. Аараан уруг холум, буудун аарый-дыр дөш. Чамдыкта хол, буттун чүстери аарышкыныг апаар. Уругтун холу, боду аарыгнын баштайгы хүнүндө-ле билимдестер бээр—уруг холун азы будун пат боорда көдүрер апаар ийилке, азы шуут көдөр албас апаар болган шимчөөлө чүдүндөр.

Аараан уругтун мага-боду, мойну, өор-газы, ишти билимдестер берип болур. Авазын уругту холуна көдүрүп алырга уругтун бажы халайып турар апаар. Тынмы-ажылаа киржиин турар шыгын эштерин билимдестер бөөрүнүн узурундан тынмы к дүргөдөөр болган аар апаар. Эддиниң ийик намдаан соонда-да билимдестер чорук тыгы берип болур.

Уругтун холдарынын билимдестер берген салааларын болган буттарынын маймыктарын тударга кошкак болган соок болур. Аараан уругтар чамдык таварыкчаларда пакалаас апаар. Бичин уругларнын айт-болуун билимдестер бээр, бө аарымын-да оорга чүвү билимдестер бээр, оон уругу-биле үстүндө айткан чүдүдөр болу бээр. Баштайгы ийи недик иштинде уругтун байдык чөртүгү сегир. Уруг хол, будун бичелер шимчедип өгөлөөр. Мырыңай бичин уругтар аараанда оларга элөөн чинг болуп өртөр. Шала элөөдү уругтар бө аарыгдан аараанда колдуунда оларга аарыгнын саадыр хамаарыламы артып каап болур: билимдестер холу азы буду кады байдалында көөрдө чингөй бээр болган эдди кошкак болур, шимчөөшкын ишүңчө апаар, оон мага-бодун тударга соок болур.

Аарыгнын баштайгы үзүндө, казан билимдестер чорук чок турда, аараан уругта ол аарыгдан аарып өртүргөн кижиниң азы аараан уругту ажаап хайгаарлап турган ада, незинин ийилке азы өскө-дөз кижиниң ханындан белеткел кылган сывротканы сымкырткан эмнөөр арга дыка эки болуу турар. Сывротканы аараан уругта өй-шаанда эрте сымкыртка уругтун билимдестер тырта бээр чоруктан камгалар. Ындыг төлөдө, аараан уругуна ада, нези эмчинин айтмышкынын бөугаар болуун ханын уругту эмнөөрине бээр жуураг.

Бир эвесе аарыгнын өй-шаанда эмнетпейн, хаду эрттирип болза, эмнөөр бергелдей бээр. Оң хол, будуну аар хевириниң өскериникинери тыты берип болур. Ону анып актирирге үр үе негетерин апаар. Чамдык таварыкчаларда мындыг уугуларга операция кылдыр негетерин.

Оон аараан уруглар колчуг чинк аарып өртөр таварыкчалар тургулаар. Чинк болган таварыкчалда бичин уругту сылдатылаан азы ишти бичин аарыккаан кылдыр савааш өрттириштер. Ындыг таварыкчалда уругту онаа кичөөгөйлг көргөндө аараан

нын өскерин билип болур. Ындыг «чинк» таварыкчалда бүртүндө-ле ада-пелер өй-шаанда эмчеге ылазыла дыңнадыр жуураг. Чинк-даа аараан уругтар хаалавырым болур, мычарган, аарыг эске уругларга дамчып болур деп чүвени билер херек.

Билимдестер тырта аарыгдан бичин уругтар чүгө аарый бөөрлө?

Ол аарыгнын чөтөгөл бичин организм — вирустер тымыддыр. Бир эвесе микробтарын анаа микроскоптун дузазы-биле көрүп болур турган болза, вирустерин чүгө тускай улуг күштүг электронмикроскоп деп адаар херексөө-биле көрүп болур.

Бичин уругларнын билимдестер тырта аарымын вирусу уругларнын организмине канчан кире бөөрү ам-даа тодаргай билимдестер турар. Полиомиелиттиң вирусу аас дамчытыр чек-биле кады калер болган шөмүлдүдөн үңгөн чүдүдөр болза, оон тарап негетериниң бир оруу болуп турар дөшүнүн бүтү барылаасы ам бар. Өрге, күске чижетиг хемчегчилерин үндүргөн чүдүдөрдөн киргенден ашчөк продукттарын дамчытыр вирустер кижиге халдап болур. Аараан уругтун шөйүндөрдөн вирустер оон ортаазыны болган бажынын мөзгөчкө кирер.

Аарыг бир уругдан өскөзгөчө дамчыра, аарыг уругтун паалазынга борашкан чүвү-баанын чүдөрдөн кыдык уругтун тудуп, дегенден дамчып халдаар. Билимдестер тырта аарыгдан аараан уругтар үр үенин иштинде хаалавырым болур. Бө аарыг уруг чөдүргөндө, чуталаанда, азырдаа агаар дамчып база халдап болур. Чүгө дөшгө, вирустер аарыг уругларын таалайында чыпшына берген чөртүр.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА

Аньшаньның металлургия комбинатында

ПЕКИН, август 17. Кыдатта өң улуз бдүрүгө чейин болуп Аньшаньның металлургия комбинатында өң чыгаруу тазалама баштады. Бул комбинаттын металлургия бөлүмүндө өң чыгаруу тазалама баштады. Бул комбинаттын металлургия бөлүмүндө өң чыгаруу тазалама баштады. Бул комбинаттын металлургия бөлүмүндө өң чыгаруу тазалама баштады.

Биле бирги беш чык планынын чаа туудулары болуп автомобильдин болгаш тракторун баштайты заводтарынын база Янцзы хемин кежир Уханьның улуг көүртүнүң туудуларын хандырып турар.

Кур болгаш куруккан черлерни Кыдатта шингээди ап турары

ПЕКИН. Бөдө ажил-агый продукциянын көбүдө тазалама баштады. Кыдат Улус Республикасынын бирги беш чык планынын айткан чугула хемчеглеринин бирээси болуп, кур черлерни шингээди алдыр болуп. Чурттуң иштине тармагы шадырны 38680 муң му (бир му дөргө, 0,06 га хемчээдир) чедир көбүдөдир беш чык планында көрдүнгөн.

гаш көргө, ол жомуда 10 миллион гектар кур черлер бар болуп турар, мынаарга оларнын иштине 3 миллион гектарны ажилгала кырген турар. Бу чыкы 1200 му гектарны шаңчап тывар.

КУР-да чаа журналдар

ПЕКИН. Сынхуа агенттелинин дамытканы-биле алырга, КУР-нун Култура министрствозунун чынына ном үндүр черлерин ажилынын тазалама баштады өргөдөдир динналып турары болза, 60 амыч чаа журналдар бо чыкын парламенттин үнүп турар. Мынаарга, парламенттин үнүп турар журналдарнын нинти саны чурттуң иштине барык 350 четкен.

Тускай өртемнигерлер ажилыны бо чыктың төңчүзүгө чедир Гуанси жомуга 40 муң гектар амыч кур черлерни шингелеп тыпкан турар планыны. Баштайгы саннардан алгаш көргө, көдө ажил-агый култураларын өстүрүп алырына амыч болуп 1250 муң гектар кур болгаш куруккан черлер бар болган.

Иштики Моолдун хөгжүлдөзү

ПЕКИН. Кыдаттың бичин националлар чоңуң районнары боттарынын экономикасын болгаш култураларын чедикширинин хөгжүдүп турар. «Ниймчүлүк» солунун бичип турары болза, Иштики Моолдун бирги беш чык планынын күрөөдөдөдир чедикширини моол улуска акы-думка кыдат улустуң чедирин турары дузаламчынын амыч болуп турар.

Бирги беш чыктын планын өзүгөр Иштики Моолга элөөн каш улуз улетирү бдүрүгөдөр, мынагы Баютоуда металлургия комбинаты туттуңган турар. Иштики Моолдун администрациятын төү болуп Хухото улетирүлүгү улуг хоорай болу бөр. Иштики Моолдун чамдык районнарында мал ажилынын продуктуларын амыч кыдырынын тазалама баштады бдүрүгөдөрнү түдүп турар.

Цинхай жомуда чаа чазагы орук тудуу

ПЕКИН, август 17. Сынхуа агенттелинин дамытканы турарын өзүгөр алырга, 900 километр хемчээдир чазагы орук тудуунун тазалама баштады амыч үдө агазон, ол орук Цинхай-Тибет болгаш Цинхай-Синцзян арасынын оруктарын тудуштурган турар. Ук оруктуң тудуу бо чыктын воарыга чедир доозар деп планнап көргөн.

Чазагыл чаз орук Цинхай жомуң соңу кезеңде районнарың чурттакчыларын хандырынын өкжидер болгаш нефтинин чаз черлерин тып амыч тазалама биле ол районда чорутуңуп турар амычларын дыка чыгеткен турар.

Югославияның индустриализациясы

БЕГРАД, август 17. Дайын сөөлүндөгү чыдыра Югославияда индустриализация тазалама биле улуг чедикширини чедип алдыңар. 1946 чылдан 1954 чылга чедир үенин иштине 200 амыч бдүрүгө черлер, оларнын иштине металлургия заводтары, кокусуг химиянын комбинаттары, автомобиль заводтары болгаш өске-даа бдүрүгөдөр тургустуңган.

радиопримниктерин, телефон аппараттарын, сан санаар тускай машиналарын бдүрүрүн шингээди алган. 1954 чылда электртехникти херекселерин 1939 чылдазынга деңгээрге 12 катап хейнү бдүрүп үндүргөн. Югославияның заводтары нефтин болбаарындар амыч кыдыры 1939 чылда 97380 тонна турганындан 1954 чылда 664420 тонна чедир өскөн.

Суданның бот-башкарылганың дугайында шитпирин суданның парламентини хүлээп алган

ХАРТУМ, август 17. Суданның парламентини дүүн болуңун онза сессиянынга байыраалдык өзү-биле революцияны бир өң-сеткилдиг хүлөп алган. Судан дугайында 1953 чылдың февраль 12-деги англи-египет дугурулгала дүштүр Суданның бот-башкарылганың ботандыр тазалама биле хемчеглерин алдыңган турарын дугайында мында чугаалап турар.

Ол хурал доозулган соонда Хартумга байыраалдык чысаалы болган.

Совет көдээ ажил-агый төлөөлеринин АКШ-та чоруп турары

ЧИКАГО. Август 16-ның кежээинде совет көдээ ажил-агый төлөөлери Чикагода «Интернейшл харвестер» деп компанияның трактор заводуң көргөннөр. Оң-биле төлөөлери Иллиной штатты кезип көрү доозулган.

баштыңчы В. Мацкевичге мындыг адрес-биле хабар болгаш дус өккөп туткан. Сан-Францискода орус-америка нителелери өргөлели, кежигүнери болгаш өңүктери силерге, төлөөлөргө тайбынның болгаш найыраалдык кижилери деп көрүп байыр чедирип тур. Бистин найыраалының демдө кыдыр бистер силернин төлөөлөриңерге орус улустуң чачымын өзүгөр хаб, дус-биле ужурашп турус.

Совет төлөөлери баштыңчы В. Мацкевич чымыг хүлөп алыныкың даын компанияның болгаш заводтуң уурутуңуларына, амыччыларыңа өрүң четиргенин илереткен. Хүтүс төлөөлөр Сан-Францискоже ужуң чорупканар.

Төлөөлөринин кежигүнеринге бичи урутлар чечетер өккөп туткан. Кижилер совет төлөөлөринин холдарын өөрүшкүлүгүтүдү, оларнын чедикширинин болурун күрөөнөр.

Америк көдээ ажил-агый төлөөлери Казахстанның кур черлеринде

АКМОЛИНСК. Уильям Ламбертке баштаган америк көдээ ажил-агый төлөөлөринин кежигүнеринин бөдү Казахстан ССР-де кур черлер шингээди алырының төү—Акмоллинск областың көдээ ажил-агый-биле танышкан.

Төлөөлөр хүнүң ийги чартымында «Свободный» деп тараалат совхозка баргаш, өрткөн чылдың апрельде аңаа келгеш, чаа ажил-агыйн тургускан 400 совет кижилеринин маандырын күш-ажылынын дугайында совхозтун директору А. А. Белобокотуң чугаалын кичээңейлиг диннаанар. Совхозтун ишчилери чүгөдө бир чыл дургузунда 27 муң гектар кур черлерин андырып, өрткөн чымын кымылгастын байлак дүжүдү алганар.

Югославияның парламент төлөөлеринин Тбилистен үнүкени

ТБИЛИСИ, август 18. Югославияның Федеративтиң Улус Республикасының Эвилелдик улус кулциазынын ында алдан келген төлөөлери август 18-те Тбилистен Москваже ужуң чорупкан.

Аалчылар орук суур өң чаагай чедир В. Д. Купрадзе күрөп чугаалаан. Чаагай сеткилдиг хүлөп алыныкың дөш өөрүң четиргенин югослав төлөөлөринин баштыңчы Владимир Бакарчч болуңун харчы сөөңгө илергелей чугаалаан. Бистин төлөөлөриңе Грузияга чоруп турган үезинде чугула солун чүдөлөрин көрүп билди алган, мынаарга Югославияның парламент төлөөлөринин Совет Эвилелдинге аалдан келген чоруп бистин ийи чурттарымыстың арасына найыраалдык харызааларын улам-на быгызгаарыңа арганы бөр деп ол чугаалаан.

Югославияның парламент төлөөлеринин Москвада дедир эеп келгени

Совет Эвилелин дөвсөөрүн он хонуктарын иштине кезип көрүп чораныкың соонда Югославияның Федеративтиң Республикасының Эвилелин улус кулциазынын Хорватияның Улус Республикасынын соборунун даргазы Владимир Бакарччиге баштаган төлөөлери август 18-те Москвада дедир эеп чедип келген.

Төлөөлөринин кежигүнеринге бичи урутлар чечетер өккөп туткан. Кижилер совет төлөөлөринин холдарын өөрүшкүлүгүтүдү, оларнын чедикширинин болурун күрөөнөр.

Югославияның парламент төлөөлеринин Москвада дедир эеп келгени

Совет Эвилелин дөвсөөрүн он хонуктарын иштине кезип көрүп чораныкың соонда Югославияның Федеративтиң Республикасының Эвилелин улус кулциазынын Хорватияның Улус Республикасынын соборунун даргазы Владимир Бакарччиге баштаган төлөөлери август 18-те Москвада дедир эеп чедип келген.

Индияның премьер-министри Нерунун медеглели

ДЕЛИ, август 17. Гоода болушкуннар-биле холбаштыр Индияның премьер-министри Неру август 17-де улус палатазынга база катан медеглел кылган.

Дыка хей черлерге Гоаның чурттакчылары Индиянын күрүнө туттары болгаш «Индия дөргөзү» деп доозулгуну планаттарын асыллаанар.

Совет Эвилели-биле харылзааны калбартырын америк хей-ниити негеп турар

НЬЮ-ЙОРК, август 9. Миннеаполисе Небеде парламентин турар «Трибюн» солунун корреспондентинин Вашингтондан диннадында айтп турары болза, америк организациалар Совет Эвилелин болгаш АКШ-тын арасына култура тазалама биле дөргө харылзааларын чорутурун күрө департаментинин дилеп турар. Күрө департаментинин төлөөлөринин медеглелин барымаалап корреспондентинин бичип турары болза, АКШ-ка болуңун аян чорун амыч үдө доозуп турар Совет көдээ ажил-агый төлөөлөрин хүлөп алган чорук өске-даа совет амыччыларын чалаарын сүмөдөргө өске-даа америк организациаларын сатып кырген». Симфония оркестрлеринин ойнашкынын уду-делер солчуруң болгаш америк операны СССР-же чорутар дугайында санал көдүрүп турар. Совет музыканын чамдык ойнашкынын

АКШ-че чалаан дугайында мурунда база диннапкан турган.

Барын Германияның хөмүр даш бдүрүгөлөринде айыылдыг болушкуннар

БЕРЛИН. Бодунда бар статистикти саннарын барымаалап «Франкфуртер Рундschau» солунун диннадып турары болза, Барын Германияның хөмүр даш бдүрүгөлөринде чыл бүрүдө чүс муңдан хей айыылдыг таварылгалар болуп, ортуу-биле дөрт амыччыларын бирээси айыл өдүгө тыварчытырып турар. Солунун бодунда бар саннарын өзүгөр алырга, 1950 чылдамын-биле деңгээр айыл өдүгү таварылгаларнын саны 1953 чылда 120 муңдан 146 муңга чедир өскөн. 1954 чылда 130 муң кире айылдыг оозал-ондактар болган. Бо чымын Херектиң байдык өңи тазалама ескерилбөөн.

Хөмүр даш улетирүдө бдүрүдө элери болгаш өрге-чакыргалар «хамматин мурунда күш-ажыла айыл чок чорукту дугайында сатып салган, а чүгө оон соонда ам амыч кончалар дугайында сатып салырын» ол содун негеп турар. Чепсөөлөргө херекселер миллиард-миллард түнүгү амыч-херекселер тыпты бөр болгаш, амыччыларга айыл чок чорукту хандырырга акша-херекселер база тымкылан турар ужураг деп содун бижөөн.

Португал эрге-чакыргаларын Гоода үүлгедиглеринге удуранган Индияда чыскаалар

ДЕЛИ, август 16. Тайбың удураанышкынын шимчөөшкенин Гоода португал эрге-чакыргаларга боолаттарган киржикчилеринин качыдымын демдө кыдыр Делин чдүрүгө черлеринге бөгүн амыч соксоданышкыны болган. Хоорайды бдү өөргөдө черлери, магазинер, банкомал, базарлар болгаш сандык компаниялары хандыган. Хоорайнын кулчуларынга чыскаалдар соксаал чок болулаан.

ган, аңаа бүгү политиктиң партиаларын төлөөлөчүлөр чүвө чугаалаанар. Ол митингге 200 муң кире кижик чымыган.

Португал эрге-чакыргаларын өлүрүкчү чорун-биле холбаштыр Индияда чоңуң килеңгөөшкени

ДЕЛИ, август 16. Гоаны хостаарынга дузаалар комитеттиң медеглери өзүгөр алырга, август 15-те Гоода, Дамачче болгаш Дуге тайбың поход организациалары 5 муң кире кижик киржикчилеринин удураанышкынын шимчөөшкенин киржикчилеринин португал шериглеринин бооланын түңгөлүндө 31 кижик өлүрткөн болган 100 амыч кижик быгызгалар.

пиринг хемчеглерин индий чазак алган турар парламентиниң дыка хей депутаттары негезин билдинип турар. Гоаны хостаарынын тазалама биле чогуур хемчеглерини дол-доран алырын чамдык депутаттар негеп турар.

Колумбияда тараачыннарның тура-халышкыны

МОНТЕВИДЕО. Колумбияның тараачыннарын эрткен чылдың төңчүзүдө өргөдө тура-халышкынын ама-даа үрүлчүлөп турар. Тура-халышкынын базары-биле чазактың чорутканы шериг кезектеринин болгаш чепсөөлөнгөн тараачыннарнын арасында үсүлөшкөн чурттуң анык-бүрү районнарында соксавайн турар.

Түрүк чорукту хорутуу дөш демсөөдү сөөлүгү үдө күштеп берген. Ланчмылар, пулеметтер болгаш аяр үгер боолар-биле чепсөөлөнгөн 5 муң шериглерин тараачыннарга удуур инар өктөөн.

Колумбияда тараачыннарның тура-халышкыны

Колумбияда тараачыннарнын эрткен чылдың төңчүзүдө өргөдө тура-халышкынын ама-даа үрүлчүлөп турар. Тура-халышкынын базары-биле чазактың чорутканы шериг кезектеринин болгаш чепсөөлөнгөн тараачыннарнын арасында үсүлөшкөн чурттуң анык-бүрү районнарында соксавайн турар.